

Н.С. Старжынская, Д.М. Дубініна

Дзеці – білінгвы ў дзіцячым садзе

ПАРАДЫ БАЦЬКАМ

«РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСКАГА МАЎЛЕННЯ

ДЗЯЦЕЙ ДАШКОЛЬНАГА ЎЗРОСТУ ВА

ЎМОВАХ БЛІЗКАРОДНАСНАГА БІЛІНГВІЗМУ»

*Тэма: Сучасная моўная сітуацыя ў Беларусі і
мэта маўленчага развіцця дзяцей ва ўмовах
блізкароднаснага білінгвізму*

Формы работы:

*бацькоўскі сход, групавыя кансультацыі для
бацькоў*

Мэта: пазнаёміць бацькоў з характарыстыкай сучаснай
моўнай сітуацыі ў Беларусі.

Змест

Сучасная моўная сітуацыя ў Беларусі
характарызуецца суіснаваннем і выкарыстаннем ў
зносінах беларускай і рускай моў і можа быць
вызначана як *беларуска-рускае двухмоўе*.

- Нацыянальнае *беларуска-рускае двухмоўе* ў нашай краіне прадстаўлена:

- *індывідуальным беларуска-рускім двухмоўем*, калі разам з роднай беларускай мовай двухмоўны індывід выкарыстоўвае і рускую мову;
- *руска-беларускім двухмоўем*, калі побач з рускай мовай двухмоўны індывід выкарыстоўвае беларускую мову;
- *індывідуальным беларускім або рускім аднамоўем*.

- **Дзяржаўнае двухмоўе, функцыянаванне на тэрыторыі Беларусі дзвюх блізкароднасных моў, выклікае неабходнасць далейшага ўдасканалення білінгвальнай адукацыі.**
- Таму важным прынцыпам выхавання і навучання дзяцей дашкольнага ўзросту абвешчаны **прынцып полікультурнасці – арыентацыі на засваенне нацыянальнай культуры ў адзінстве з агульначалавечымі каштоўнасцямі.**

Мэта навучання рускамоўных дзяцей беларускай мове.

- **Раней абмяжоўвалася рамкамі развіцця ў дзяцей уменняў практычнага валодання нацыянальнай (беларускай) мовай.**
- **Сёння зместам моўнай адукацыі дзяцей дашкольнага ўзросту ў сітуацыі блізкароднаснага двухмоўя выступае нацыянальна-моўная культура.**

Мэта навучання беларускай мове

- Фарміраванне ў дзіцяці асобасна значнага, станоўчага эмацыянальнага і творчага стаўлення да працэсу **пазнання нацыянальнай культуры сродкамі беларускай мовы.**

Для большасці дзяцей у нашай краіне першай мовай, на
якой яны вучацца гаварыць і думаць, мець зносіны з акружаючымі
іх людзьмі, з'яўляецца **руская мова**.

Што да **беларускай мовы**, то яна выступае
і як **другая мова**, мова наладжвання беларускамоўных зносін,
і як **родная мова**, як мова на аснове якой ажыццяўляецца іх
нацыянальна-культурная сацыялізацыя (інкультурацыя).

Для дзяцей, якія з дзяцінства авалодваюць маўленнем на рускай мове, **роднымі з'яўляюцца дзве мовы – руская і беларуская.**

Руская – па крытэрыях паходжання, кампетэнтнасці і функцыянальнасці, а беларуская – па крытэрыі ідэнтыфікацыі.

Лінгвакультуралагічны падыход да развіцця беларускага маўлення рускамоўных дзяцей.

Асноўнымі напрамкамі рэалізацыі названага падыходу

выступаюць:

1) разуменне каштоўнасцяў і рэалій нацыянальнай культуры, што патрабуе ўключэння ў змест выхавання *культуразнаўчых, перш за ўсё, мастацкіх тэкстаў*, якія адлюстроўваюць ментальны вопыт, культурныя асаблівасці беларускага народа.

2) засваенне дзецямі *нацыянальна маркіраваных адзінак беларускай мовы*: многія словы, вобразныя выразы акумулююць інфармацыю, звязаную з побытам, звычаямі, культурай народа (*назвы страў, посуду, адзення, пабудоў, абазначэнне чалавечых якасцяў і інш.*).

Гэтая *нацыянальна абумоўленая інфармацыя існуе ў свядомасці носьбітаў мовы і складае, так званы нацыянальна-культурны кампанент значэння моўных адзінак.*

з) авалоданне беларускай мовай ў дзялозе культур, што дазваляе фарміраваць у дзяцей уяўленне пра самабытнасць і ўнікальнасць беларускай мовы і культуры на фоне яе супастаўлення з рускай мовай (напрыклад, вобразных выказаў у ідэнтычных па сюжэце казках; вымаўлення блізкіх па гучанні слоў, параўнання значэнняў міжмоўных амонімаў і інш.).

- Захаванне або ранняе вывучэнне роднай мовы па ступені ідэнтыфікацыі (беларускай) у дадатак да мовы акружэння (рускай) выконвае важную ролю для фарміравання нацыянальнай самасвядомасці дзіцяці, яго кагнітыўнага развіцця, і авалодання камунікатыўнымі ўменнямі.

Уключэнне ў змест выхавання *культуразнаўчых, перш за ўсё, мастацкіх тэкстаў.*

- Першае месца сярод іх належыць народным казкам, паданням, легендам), што адлюстроўваюць ментальны вопыт, культурныя асаблівасці беларускага народа.
- На аснове такіх тэкстаў адбываецца азнаямленне з культурным вопытам народа, этычнае і эстэтычнае ўздзеянне на думкі, пачуцці і паводзіны дзяцей.

Мастацкая літаратура

- Паўнацэннае маўленчае выхаванне дзіцяці не можа ажыццяўляцца без апоры на мастацкае слова.

Толькі праз **мастацкую літаратуру**

можна

- далучыць дзяцей да жывой **беларускай мовы**,
- садзейнічаць засваенню **выразных багаццяў роднай мовы** на ўзроўні чуцця і тым самым
- забяспечыць узбагачэнне духоўнага свету кожнага дзіцяці.

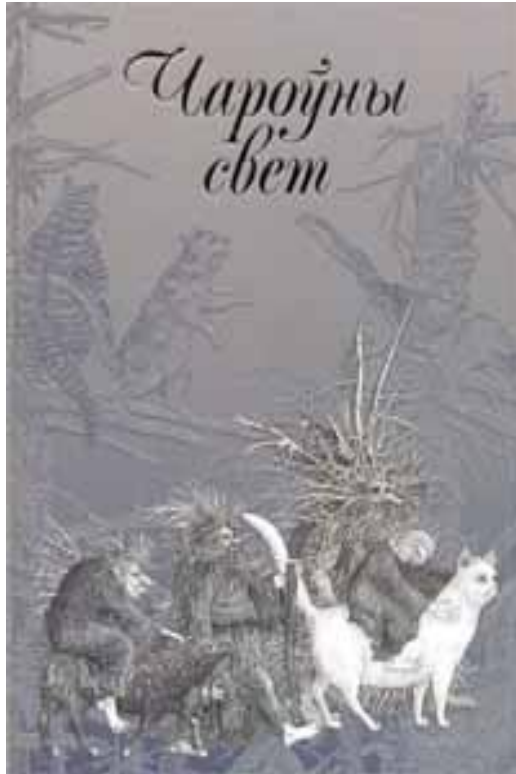

Літаратурныя творы на **беларускай мове**

- ствараюць псіхалагічныя **ўмовы для размоў** з дзецьмі **на гэтай мове** па змесце прачытанага, што **садзейнічае развіццю** прадуктыўнага **беларускага маўлення** дашкольнікаў.

Чароўны свет : з беларускіх міфаў, паданняў і казак

- **Чароўны свет : з беларускіх міфаў, паданняў і казак /** рэдкал. : Т.У. Бялова [і інш.] ; маст. В.П. Слаук. — 2-е выд. — Мінск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2010. — 216 с. : іл.
- У кнізе прадстаўлены найбольш папулярныя казачныя персанажы і вобразы беларускай міфалогіі, што захаваліся ў духоўнай спадчыне беларусаў да нашых дзён.

Жабко, Я. Ці то казка, ці то быль?...

- Жабко, Я. **Ці то казка, ці то быль?...** — Мінск : Беларусь, 2009. — 102 с. —
- У кнігу Яніны Жабко увайшлі вершы, апавяданні, казкі, інсцэніраваныя прадстаўленні і г.д. пра прыроду, сяброўства, «братаў нашых меншых» — звяркоў ды птушак.

Хрустальны калодзеж : казкі народаў Еўропы

- Хрустальны калодзеж : **казкі народаў Еўропы** : у 2 кн. / уклад., пер. на беларус. мову В.К. Гардзея ; іл. Наталлі Суставай і Мікалая Казлова. — Мінск : Мастацкая, літаратура, 2008.— Кн. 1. — 286 с. : іл.—
- У зборнік увайшлі папулярныя казкі многіх народаў Еўропы.
- Яны асуджаюць зло, прагнасць, жорсткасць і ўслаўляюць смеласць, кемлівасць, дабрыню, працалюбства.

А па сенцах ходзіць бай...

А па сенцах ходзіць бай...
Беларускія народныя
калыханкі і забаўлянкі

Мінск : Мастацкая
літаратура, 2011. — 16 с.

Старынчык А.А. Казачкі, баечкі, вершыкі для маленькіх і дарослых

Старынчык А.А. Казачкі, баечкі,
вершыкі для маленькіх і
дарослых: вершы

Мінск : ТАА "Мэджык", 2011. — 152
с.: іл.

Вершы, казкі і байкі Алега
Старынчыка адрасаваны дзецям
і дарослым.

Яны поўныя гумару, радасці і
пяшчоты, любові да роднай
зямлі, навакольнага света. Гэта
байкі пра нас саміх.

Муравейка І.А. Растуць дзеці: вершы, апавяданні, казкі, загадкі

- Муравейка І.А. **Растуць дзеці: вершы, апавяданні, казкі, загадкі**
- Мінск : Маст. літ., 2011. — 126 с.: іл.
- Адзін з патрыярхаў беларускай літаратуры - а пісьменніку Івану Муравейку ўжо 90 - напісаў шмат кніг для дзяцей.
- Цяпер юным чытачам прапануецца выданне выбраных твораў, у якое ўключаны найлепшыя вершы, казкі, апавяданні, загадкі з кніг, што былі выдадзены ў 1955-2006 гг.

Якімовіч, А.М. Хітрая ліса: апаবাদанні, казкі.

Якімовіч, А.М. Хітрая ліса:
апаবাদанні, казкі.

Мінск : Народная асвета, 2011. —
96 с.: іл.

Апаবাদанні і казкі, як старэйшыя
сябры, раскажуць вясёлыя,
пазнавальныя гісторыі пра
людзей і казачных жывёл, пра
знакі прыпынку.

Навучаць мудрасці, дабыні,
спагадлівасці і ўзаемавыручцы -
таму, без чаго ў жыцці нельга
абыйсціся

Беларускія народныя казкі

Беларускія народныя казкі

Мінск : Харвест, 2011. — 96 с.:

Гэтае выданне адкрые чытачам
цудоўны свет казак, сярод якіх
"Зайчыкі", "Былінка і верабей",
"Верабей і мыш", "Ох і залатая
табакерка" і інш.

Кніга цудоўна праілюстравана, што
робіць яе чытанне больш
захапляльным

Беларускія народныя казкі

Беларускія народныя казкі
Мінск : Мастацкая літаратура,
2010. — 155 с.:

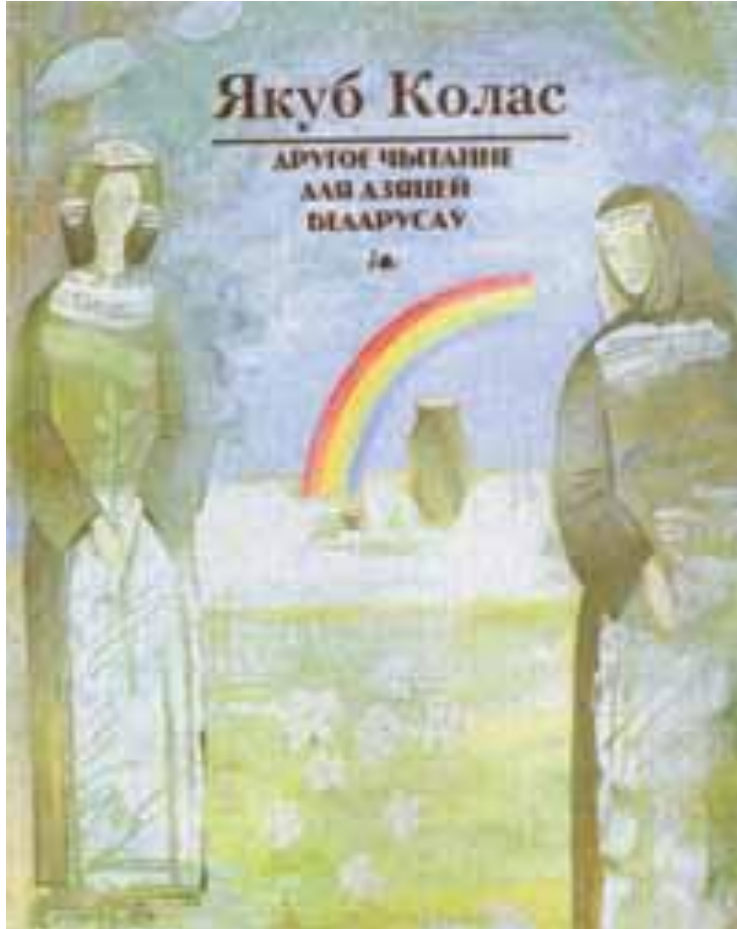
Найлепшыя з беларускіх
народных казак -
чарадзейных, пра жывёл,
сацыяльна-бытавых -
змешчаны ў гэтай кнізе

Вольскі, А. Выйшаў зайчык пагуляць

- Вольскі, А. Выйшаў зайчык пагуляць : вершы : для дашк. і мал. шк. ўзросту / А. Вольскі ; уклад. Ул. Сіўчыкаў, Р. Шастак ; маст. А. Карповіч. — Мінск : Радыёла-плюс, 2009. — 144 с. : іл.
- Вершы, загадкі, лічылкі, зборыя ў кнізе ў тэматычныя раздзелы.

Колас, Я. Другое чытанне для дзяцей беларусаў

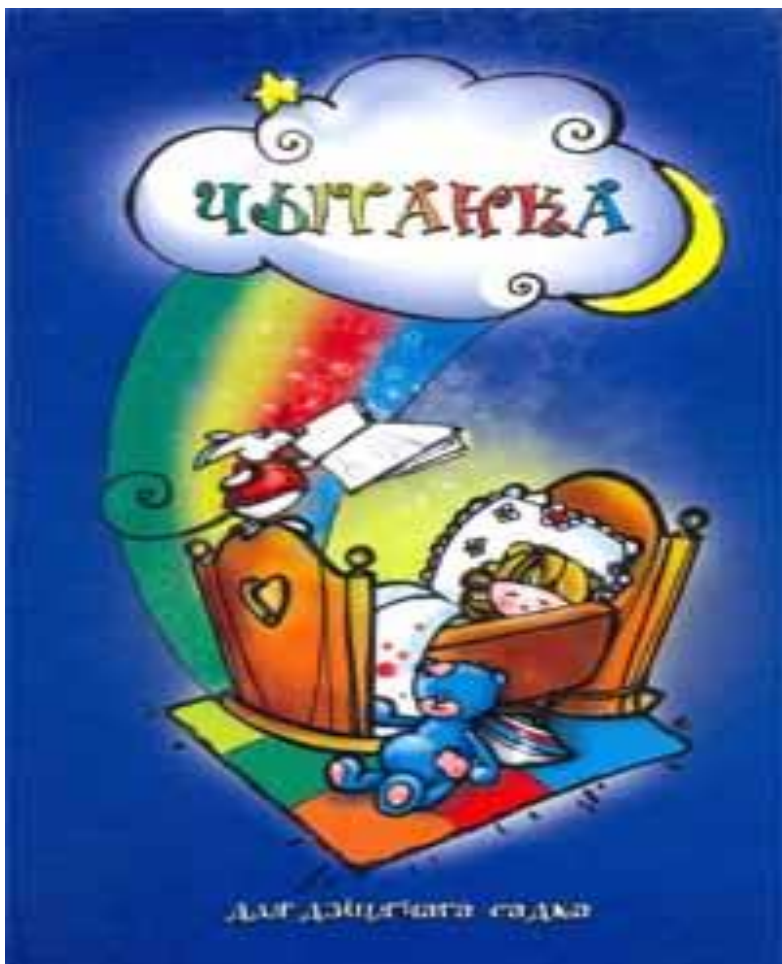
- Колас, Я. Другое чытанне для дзяцей беларусаў : апавяданні, вершы, байкі, казкі / Якуб Колас ; прадм. І. М. Саматыі ; падрыхт. тэкстаў Т. Р. Строевай ; маст. С. І. Чарановіч. — Мінск : Маст. літ, 2007. — 182 с. : іл.
- Маючы практычны педагогічны вопыт, Канстанцін Міцкевіч (Якуб Колас) добра разумеў ролю роднай мовы ў навучанні дзяцей.
- Таму невыпадкава першай кнігай будучага народнага пісьменніка стала «Другое чытанне для дзяцей беларусаў».

Багдановіч, М. Мушка-зеянушка і камарык-насаты тварык

- Багдановіч, М. Мушка-зеянушка і камарык-насаты тварык. — Мінск : Маст. літ., 2009. — 15 с.

Чытанка для дзіцячага садка

- Чытанка для дзіцячага садка / уклад.: Вінцук Вячорка, Пётра Садоўскі ; мал. Наталлі Гарбуновай. — Мінск : Медисонт, 2008. — 372 с. : іл.
- Творы «Чытанкі» прыдатныя для чытання, распавядання, завучвання на памяць пры засваенні ведаў, выпрацоўцы навыкаў і ўменняў, знаёмстве з краінай і малой радзімай, прыродаю, прафесіямі, адзеннем, асабістай гігіенай .
- Ёсць творы, прыдатныя для ладжання святаў і гульняў.

Ігнаценка, Н.А. Як прафесію сабе дзеці выбіралі: вершы

Ігнаценка, Н.А. **Як прафесію сабе дзеці выбіралі:** вершы
Мінск : Літаратура і Мастацтва,
2012. — 32 с.: іл.

Героі кнігі, нягледзячы на свой яшчэ зусім юны ўзрост, ужо задумваюцца над тым, кім яны стануць, калі вырастуць. І "прымяраюць на сябе" розныя прафесіі.

Мінскевіч С. Чароўная крыніца, ці Як навучыць дракона чысціць зубы:

казка

- Мінскевіч С. Чароўная крыніца, ці Як навучыць дракона чысціць зубы: казка
- Мінск : Маст.літ., 2011. — 63 с.: іл.
- Займальная чароўная казка Сержа Мінкевіча, якая, несумненна, спадабаецца дзецям і дарослым, цікавая неверагоднымі прыгодамі і яркімі персанажамі.

Шэршань, Г.А. Навошта чалавеку

галава

- Шэршань, Г.А. **Навошта чалавеку галава.** — Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. — 88 с.
- У лёгкай для ўспрымання форме аўтар распавядае пра дзейнасць цела чалавека, яго органаў і іх сістэм.
- Жыццядзейнасць чалавека, фізіялагічныя працэсы раскрываюцца праз апісанне побытавых сітуацый, добра знаёмых дзецям.

Мама — сонейка мае...

- Мама — сонейка мае... :
вершы, песні / уклад. М. А.
Маляўка ; іл. А. А. Карповіч. —
Мінск : Маст. літ., 2009. — 118
с. : іл.
- Для кожнага з нас мама —
самы блізкі, самы дарагі і
любый чалавек.
- Ад калыскі — і навек.
- Паэты і дзеці называюць яе
ласкава сонейкам, светлай
зараначкай.
- У гэтай кнізе сабраны вершы і
песні пра маці, маму, матулю
— з любоўю ў сэрцы, з ласкай
у голасе, з усмешкай у вачах.

Баравікова, Р.А. Казкі астранаўта: Касмічныя падарожжы беларусаў

Баравікова, Р.А. Казкі
астранаўта: Касмічныя
падарожжы беларусаў
Мінск : Літаратура і Мастацтва,
2011. — 176 с.

Дзівосны, заманлівы і таемны
свет далёкіх планет
адкрыецца чытачу і,
безумоўна, захопіць не
толькі неверагоднымі
прыгодамі герояў кнігі, але і
цікавымі звесткамі пра
асобныя зоркі і нават цэлыя
сузор'і.

Бадак А.М. Насякомыя: заалагічныя

эцюды

Бадак А.М. **Насякомыя**: заалагічныя
эцюды

Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2011. — 88
с.: іл.-(Серыя "Усім пра ўсё").

- Якія насякомыя, як і птушкі, адлятаюць у вырай?
- Хто з насякомых самы хуткі?
- Як насякомыя адрозніваюць "сваяка" ад чужынца?
- Ці праўда, што начныя матылькі чуюць лепш за людзей, а восы будуць папярковыя домікі?
- За што птушкі не любяць божую кароўку?
- Навошта мурашкі на зіму пераносяць тлю ў свае домікі?

.

Бадак, А.М. Птушкі: заалагічныя

эцюдy

Бадак, А.М. Птушкі: заалагічныя
эцюдy

Мінск : Літаратура і мастацтва, 2010. -
96 с.: іл.- (Серыя "Усім пра ўсё").

- Якімі былі старажытныя птушкі?
- Навошта птушкам пер'е?
- Ці праўда, што ў свеце ёсць птушкі, якія крадуць свіней?
- Пра чыіх птушанят Арыстоцель гаварыў, што іх кармільцы ненавідзяць уласных дзяцей?
- Дзе сустракаюцца куры, якія живуць на дрэвах?
- Адказы на гэтыя і шматлікія іншыя пытанні юны чытач можа знайсці ў кнізе.
- .

Каганец, К. Нашыя птушкі: казкі, вершы, нарысы

Каганец, К. Нашыя птушкі:
казкі, вершы, нарысы
Мінск : Мастацкая
літаратура, 2011. — 70 с.

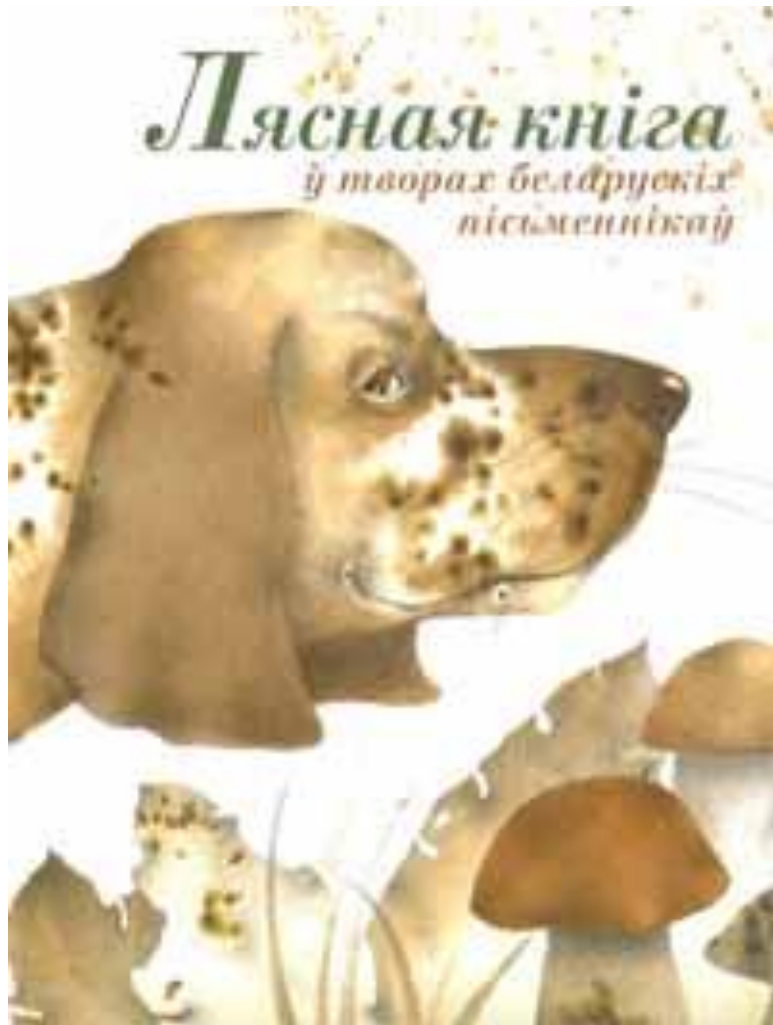
Пачытайшы кнігу, ты сам
захочаш назіраць за
птушкамі. Можа
зацікавішся нашай
гісторыяй, беларускай
мовай? Бо мова ў Каганца
сапрыўды багатая і
незвычайная...

Блакітная кніга ў творах беларускіх пісьменнікаў

- Блакітная кніга ў творах беларускіх пісьменнікаў : для дзяцей сярэд. шк. узросту / уклад. Алена Масла ; маст. Тамара Шэлест. — Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2009. — 152 с. :
- «Блакітная кніга ў творах беларускіх пісьменнікаў» — своеасаблівы працяг ужо добра вядомай чытачу «Лясной кнігі».
- Яна прысвечана беларускім рэкам, азёрам, шырокавядомым вадаёмам, іх жыхарам.

Лясная кніга ў творах беларускіх пісьменнікаў

- Лясная кніга ў творах беларускіх пісьменнікаў : для дзяцей сярэд. шк. узросту / уклад. Алесь Бадак ; маст. Дар'я Чарняўская. — Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2008. — 144 с. : іл..
- «Лясная кніга» — своеасаблівы працяг ужо добра вядомай чытачу «Чырвонай кнігі ў казках і вершах».
- Яна прысвечана беларускаму лесу, яго жыхарам.
- У ёй можна не толькі прачытаць цудоўныя вершы і казкі, прысвечаныя «зялёнаму сябру», але і знайсці шмат цікавай і карыснай інфармацыі пра яго.

Бадак, А.М. Расліны

- Бадак, А.М. Расліны : батанічныя эцюды / Алесь Бадак ; фота А. М. Бадакак [і інш.]. — Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2008. — 96 с. : іл. — (Усім пра ўсё)..
- Навошта дрэвам лісце?
- Чаму пчолы любяць не ўсе кветкі?
- Якое дрэваў Беларусі самае старое?
- Як дыхаюць расліны на дне рэк і азёр?
- Чаму паўднёвыя дрэвы не пераносяць холаду?

Бадак, А.М. Жывёлы

- Бадак, А.М. Жывёлы : заалагічныя эцюды / Алесь Бадак ; фотаздымкі: А. М. Бадак [і інш.]. — Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2009. — 96 с. : іл. — (Усім пра ўсё).

Хто з драпежнікаў сушы самы вялікі?

- Якія жывёлы самыя зоркія?
- Ці праўда, што некалі на тэрыторыі Беларусі вадзіліся львы і насарогі?
- У каго каровіна галава, конскі хвост, шкілет бізона, а голас як у свінні?
- Хто такія лятучыя сабакі?
- Як у старажытным Егіпце каралі за забойства ката?
- На гэтыя і сотні іншых пытанняў можна знайсці адказы ў кнізе.

Зуенак, С., Навіцкі, Р., Драбнякоў, С. Земнаводныя. Паўзуны

- Зуенак, С., Навіцкі, Р., Драбнякоў, С.
Земнаводныя.
Паўзуны : успамін пра
забыты палет :
нарысы. — Мінск :
Маст. літ., 2009. — 62
с. — (Зямля мая). —

Лаўцюс, Я. Азбука бяспекі: вершы для дзяцей.

Лаўцюс, Я. Азбука бяспекі: вершы
для дзяцей.

Мінск : Літаратура і мастацтва,
2009. — 20 с.

Усе разам мы павінны клапаціцца
аб бяспецы дзяцей, аб тым, каб
яны ведалі, як трэба паводзіць
сябе дома, на вуліцы, у дарозе,
на прыродзе.

Пра гэта і раскажваецца ў кнізе,
якая дапаможа дзецям лепш
зразумець і засвоіць асноўныя
прынцыпы бяспечных паводзін.

Рабцэвіч, А. Казка пра дамавікоў і пажарны апавяшчальнік

Рабцэвіч, А. Казка пра дамавікоў і пажарны апавяшчальнік

Мінск : Рэд. газеты "Юны выратавальнік", 2007. — 16 с.

Казка расказа, як пажарны апавяшчальнік перасцярог жыхароў вёскі ад свавольстваў дамавіка-злыдня з агнём.

- У гутарках па змесце літаратурных твораў на беларускай мове могуць “удзельнічаць” лялькі - “беларусы”, “задаючы” пытанні, “удакладняючы” асобныя адказы дзяцей.

Займальны моўны і маўленчы матэрыял.

- Займальны моўны і маўленчы матэрыял, да якога адносяцца **народныя і літаратурныя мастацкія творы**, часцей за ўсё паэтычнага характару, **садзейнічае замацаванню**
- **граматычных і лексічных навываў,**
- **развіццю маўленчага і фанематычнага слыху,**
- **фарміраванню ў дзяцей правільнага гукавымаўлення.**

Церашкова А. Вершы - загадкі

Церашкова А. Вершы -
загадкі

Мінск : Мастацкая
літаратура, 2012.

Каляровыя браткі
Маюць з дрэва кажушкі.
Мы завострым ім галоўкі,
Каб маглі пісаць...(алоўкі)

Сторажава, Н.А. Першае падарожжа: Вершы, лічылкі, скорогаворкі

- Сторажава, Н.А. Першае падарожжа: Вершы, лічылкі, скорогаворкі
- Мінск : Нар. асвета, 2012. — 24 с.
- Вершы, лічылкі і скорогаворкі, уключаныя ў кнігу, - цікавыя і змястоўныя, прасякнутыя гумарам і дабрынёй.

Вітка, В. Урокі роднага слова

- Вітка, В. Урокі роднага слова : вершы, казкі, апавяданні / В. Вітка ; уклад. Т. С. Тарасава ; маст. М. Р. Казлоў.— Мінск : Маст. літ., 2008. —264 с. :іл.
- Заслужаны дзеяч культуры, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь і ўладальнік Ганаровага Міжнароднага дыплома імя Х. К. Андэрсена, выдатны дзіцячы пісьменнік Васіль Вітка быў прыроджаным педагогам.
- Вось і гэтая кніга з літаратурнай спадчыны пісьменніка — своеасаблівы падручнік роднага слова, чароўнага, мілагучнага і шматфарбнага.

Барадулін, Р. Выпаў грук у грома з рук

- Барадулін, Р. Выпаў грук у грома з рук : лапатушкі, цвялілкі, бубнілкі, пацешкі : для дашк. і мал. шк. узросту / Р. Барадулін ; уклад. Ул. Сіўчыкаў ; маст. А. Карповіч. — Мінск : Радыёла-плюс, 2009. — 160 с.: іл.
- Новую кнігу народнага паэта Беларусі, намінанта Нобелеўскай прэміі па літаратуры Рыгора Барадуліна склалі вершы, загадкі, лапатушкі, цвялілкі, бубнілкі, пацешкі.

Пазнякоў, М.П. Падарожжа ў краіну загадак

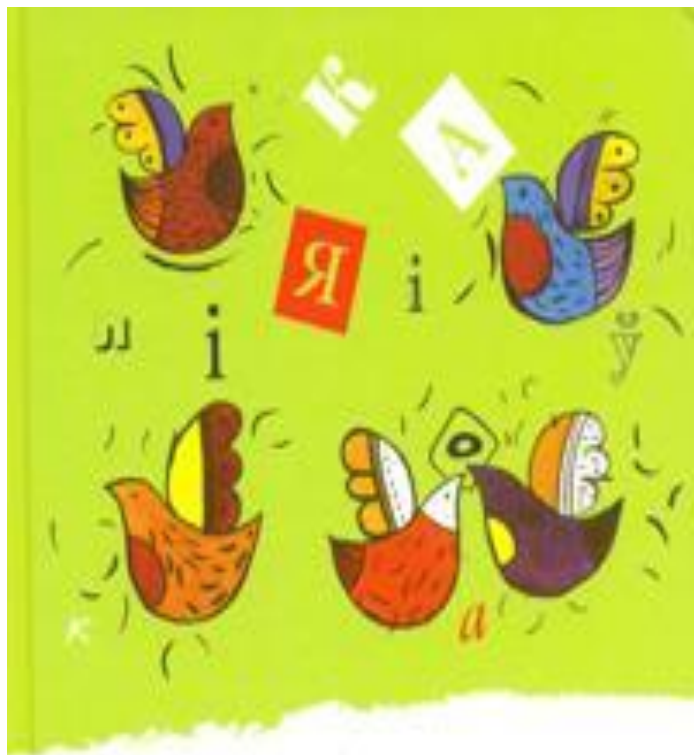
- Пазнякоў, М.П. Падарожжа ў краіну загадак : для дзяцей мал. шк. узросту / М. П. Пазнякоў ; маст. С. А. Волкаў. — Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2007. — 144 с. : іл.
- Новую кнігу вядомага пісьменніка, паэта і перакладчыка, лаўрэата Літаратурнай прэміі імя П. Броўкі Мiхася Пазнякова склалі вершаваныя загадкі, загадкі-задачкі, шарады, метаграмы, анаграмы, загадкі на амонімы.

Чарняўскі, М.М. Сонечны кошык

- Чарняўскі, М.М. Сонечны кошык : вершы, казкі, прымаўлянкі-забаўлянкі, скорагаворкі, лічылкі, загадкі : для мал. шк. узросту / Мікола Чарняўскі ; маст.: Н. В. Барай, А. А. Карповіч.— Мінск : Маст. літ., 2009. — 174 с. : іл
- Тэматычна новая кніга вядомага паэта, лаўрэата Літаратурнай прэміі імя Янкі Маўра і прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі Міколы Чарняўскага..
- Шмат займальнага і незвычайнага чакае дзетак ў раздзелах, дзе змешчаны прымаўлянкі-забаўлянкі, скорагаворкі, загадкі, лічылкі.

Пазнякоў, М.П. Гульня слоў: гульні з літарамі і словамі

Міхась Пазнякоў

Гульня слоў

. Пазнякоў, М.П. Гульня слоў:
гульні з літарамі і словамі
Мінск : Літаратура і Мастацтва,
2011. — 128 с.

У кнізе прапануюцца займальныя заданні з літарамі і словамі, гульні, пытанні на кемлівасць, загадкі на амонімы і антонімы, а таксама каламбуры, скорагаворкі, азбука, жартоўныя і іншыя вершы.

Іх змест скіраваны на абуджэнне цікавасці да роднай мовы, на выяўленне яе багатых магчымасцей.

Клышка А.К. Прыгаршчы языкаломак

Клышка А.К. Прыгаршчы
языкаломак

Мінск : Нар. асвета, 2011. —
31 с. —

Вядомы букварыст Анато́ль
Клышка падрыхтаваў
зборнік языкаломак на ўсе
гукі беларускай мовы.

Яны дадуць дзіцяці адчуць
смак роднага слова,
абудзяць дзіцячую
фантазію, гумар.

Маляванка беларуская для дашкалятак і маленькіх шкаляроў

- Маляванка беларуская для дашкалятак і маленькіх шкаляроў
- Маляванка беларуская. — Мінск : ППУП Женский журнал, 2011. — 16 с.
- Прывітанне! Сумуеш? Тады вазьмі алоўкі і давай будзем маляваць.
- А калі далонька стоміцца вадзіць па паперы, можна прачытаць цікавую гісторыю пра тое, што на ёй намалявана.

Старжинская Н. С.

**Крылаў не мае, а хутка лятае:
лінгвістычныя гульні для дзяцей
4-7 гадоў :**

дапаможнік для педагогаў
устаноў, якія забяспечваюць
атрыманне дашкольнай адукацыі
Издательство: Зорны верасень,
2007 г.

*Пры стыхійным фарміраванні
блізкароднаснага двухмоўя,*

дзеці пачынаюць з рэцэптыўнага двухмоўя.

*У гэтым выпадку паўнацэннае маўленчае
выхаванне ў першую чаргу абпіраецца
менавіта на жывое слова фальклору.*

**• Гэта найбольш спрыяльны шлях
далучэння дзяцей да беларускай мовы як
роднай, садзейніцтва засваенню яе
мастацкага багацця на пачуццёвым
узроўні.**

Фарміраванню ў дзяцей каштоўнаснага стаўлення да нацыянальнай мовы садзейнічае ўключэнне ў змест навучання выказванняў пра Беларусь і беларускую мову, якія належаць выбітным стваральнікам культуры.

Для дзяцей дашкольнага ўзросту гэта ў першую чаргу вершы пра родную мову, краіну Беларусь, беларусаў, накшталт:

Беларусам я радзіўся, беларусам буду жыць,
Беларускую зямельку буду шчыра я любіць.
Бо радзімая старонка над усё мне прыгажэй,
Беларуская гаворка над усё мне даражэй.

А. Мілюць

Такія вершыкі дзеці з задавальненнем завучваюць і дэкламуюць

У нацыянальна маркіраваных адзінках мовы культуразнаўчая інфармацыя можа быць пададзена ў двух аспектах.

- **Першы пласт** нацыянальна маркіраваных адзінак складаюць словы, якія абазначаюць рэаліі духоўнай і матэрыяльнай культуры беларусаў, што адлюстроўваюць своеасаблівасць нацыянальнай карціны свету.

- назвы народных звычайў і свят (Каляды і калядаванне і да т.п.),
- пабудоў (сенцы, сядзіба, клець, лазня і г.д.),
- традыцыйнага адзення (камізэлька, панёва, брыль і інш.), абутку (лапці, чобаты),
- страў нацыянальнай кухні (верашчака, дранікі, шчаўе і інш.),
- прадметаў народнага мастацтва (ручнікі, абрусы, гліняны спарыш, драўляныя цацкі і да т.п.),
- наймення прамежкаў часу (студзень, люты.., нядзеля і інш.)

ДРАЊІКІ

БУЛЬБУ
ДРОБНА
НАДЗЕРЦІ,

АДЖАЦЬ
ЛІШКІ СОКА

ДАДАЦЬ:

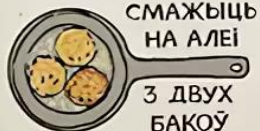
СМЯТАНЫ

1 ст. л.

МУКІ

2 ст. л.

СОЛЬ

СМАЖЫЦЬ
НА АЛЕІ

З ДВУХ
БАКОУ

ЕСЦІ ГАРАЧЫМІ
АДРАЗУ З ПАТЭЛЬНІ
СА СМЯТАНАЙ

ПРОСТАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЕЖА

КЛЁЦКІ

БУЛЬБУ (0,8 кг)

ДРОБНА
НАДЗЕРЦІ,
СОК
АДЦІСНУЦЬ,
АДСТАЯЦЬ
І ЗЛІЦЬ

СКАТАЦЬ
КЛЁЦКІ,
ВАРЫЦЬ
ЧАСТКАМІ ў
САЛЁНАЙ
ВАДЗЕ
10 хвілін

КРУХМАЛ, ЯКІ АСЕЎ,
ЗМЯШАЦЬ З БУЛЬБАЙ,

ДАДАЦЬ ЯЙКА,

2 ст. л. МУКІ

АБСМАЖЫЦЬ НА
ТОПЛЕНАМ
МАСЛЕ

З КМЕНАМ

ПРОСТАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЕЖА

Смак мовы

ХАЛАДНІК

- БУРАКІ** 350г
2 ЯЙКІ
СЫРАКВАША 0,5л
ВАДА 0,5л
АГУРКІ 200г
КРОП 40г
ЦЫБУЛЯ 100г
СОЛЬ

УСЁ ЗМЯШАЦЬ, АСТУДЗІЦЬ, ПАДАВАЦЬ
СА СМЯТАНАЙ, ПЕЧАНАЙ БУЛЬБАЙ

УСЕ СУВЕНІРЫ НА ARTSOUVENIRS.BY

МАЛЯВАЛА КСЕНІЯ КАЧАВАНОВА

БУЛЬБА З ГРЫБАМІ

- ГРЫБЫ** 500г
БУЛЬБА 350г
ТОПЛЕНАЕ МАСЛА
СОЛЬ
ЦЫБУЛЯ 100г
СМАЖЫЦЬ УСЁ РАЗАМ
ДА ГАГОУНАСЦІ,
НАПРЫКАНЦЫ
ЗАПРАВІЦЬ
СМЯТАНАЙ,
ПАСЫПАЦЬ
ЗЕЛЯНАЙ

ПРОСТАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЕЖА

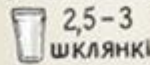
МАЛЯВАЛА КСЕНІЯ КАЧАВАНОВА

УСЕ СУВЕНІРЫ НА ARTSOUVENIRS.BY

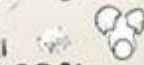
eventstudio.de.by

НАЛІСНІКІ

1) МАЛАКО 3 ЯЙКІ

2,5-3
ШКЛЯНКИ

СОЛЬ

ЦУКАР

0,5 ст. л.

МУКА

1,5 ШКЛЯНКИ

РАЗВЕСЦІ ПРАДУКТЫ
У АДНОЙ ШКЛЯНЦЫ
МАЛАКА, ЗАТЫМ
ДАДАЦЬ ЯГО РЭШТУ

2) СПЯЧЫ
ТОНКІЯ
БЛІНЫ

3) ТВАРОГ (400г)

ПРАЦЕРЦІ, ЗМЯШАЦЬ
3 ЦУКАРАМ
І СМЯТАНАЙ

4) НАМАЗАЦЬ
БЛІНЫ
НАЧЫНКАЙ,

СКРУЦІЦЬ,
ЗМЯСЦІЦЬ ІХ
У ФОРМУ І
ПЕРАКЛАСЦІ
КАВАЛАЧКАМІ
МАСЛА, ЗАПЯЧЫ
ПАДАЦЬ
ГАРАЧЫМІ

ПРОСТАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЕЖА

ТОЎСТЫЯ БЛІНЫ

СЫРОВАТКУ

1,2 л

НАГРЭЦЬ,
ДАДАЦЬ

СОДЫ

1 лыжачку

АЛЕЮ

3 лыжкі

МУКІ

3-4 шклянкі

СОЛЬ

ЦЕСТА ВЫТРЫМАЦЬ
У ЦЯПЛЕ ПАЎГАДЗІНЫ

ПЯЧЫ
ПАД
ВЕЧКАМ

ЕСЦІ З
МАЧАНКАЙ,
ВАРЭННЕМ,
СМЯТАНАЮ,
ЯК ХЛЕБ

ПРОСТАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЕЖА

ДРАЊІКІ

БУЛЬБУ
ДРОБНА
НАДЗЕРШ,
ЗЛЁГКУ
АДЦЕНУЮ
ЛІШКІ СОКА

ДАДАШЬ СМЯТАНЫ

1 ст. л.

МУКІ

2 ст. л.

СОЛЬ

1/2

СМАЖЫЦЬ
НА ЛІДЗІ
3 ЛІВУХ
БАКОЎ

ЕСЦІ ПАРАЧЫМІ
АДРАЗУ 3 ПАТЭЛІМІ
СА СМЯТАНАЙ

ПРОСТАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЕЖА

МАЛЯВАЛА КСЕНІЯ КАЧЫВАНІАВА

УСЕ СУВЕНІРЫ НА ARTSOULVENIERS.BY

БАБКА

3 ШАКІАРАЎЕ

САЛА

150г

ПАДСМАЖОЎЕ

НА ІМ

2 ЦЫБУЛІНЫ

2 БУЛЬБУ

0,5 л

НАДРАЦЬ

НА ТАРАЎ

4 ЗЕРНУ

ГРЯКЛАСЦІ

КАВАЛАЧКІ

МАСЛА

ЗАІЛЧЫ

45хх 150°C

3) УСЕ ЗМЯШАЦЬ, ДАДАШЬ

МУКУ, СОЛЬ ПЕРАЦ, ЯЙКА

1 ст. л.

ПАДАВАЦЬ
ПАРЧЫМІ СА
СМЯТАНАЙ

ПРОСТАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЕЖА

МАЛЯВАЛА КСЕНІЯ КАЧЫВАНІАВА

УСЕ СУВЕНІРЫ НА ARTSOULVENIERS.BY

ЯЕЧНЯ

- 1) Змяшашь
5 ЯЕК
1 ст. л.
МУКІ
2 шклянкі
МАЛАКА
 ПАСАЛІЦЬ
- 2) ПАКЛАСЦІ ў ФОРМУ
3 ЯЕЧНЯЙ КАВАЛАЧКІ
МАСЛА 20 г
ДАДАць
КРОП 50 г
ЗАПЯЧЫ ДА
РУМЯНАЙ
СКАРЫНАЧКІ

ПРОСТАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЕЖА

- **Да другога пласту** нацыянальна маркіраваных адзінак мовы, у якіх праяўляецца культуразнаўчая інфармацыя, адносяцца:

- устойлівыя параўнанні, заснаваныя на супастаўленні рыс характару, паводзін чалавека з жывёламі, раслінамі (надзьмуўся, як сыч);
  - фразеялагізмы (як серада на пятніцу)
- сімвалы (вярба — увасабленне жыццёвай сілы, устойлівасці) і інш.
  - Педагагічны работнік ў рабоце з бацькамі, асаблівую ўвагу павінен надаць адбору дзіцячага **лінгвакультуразнаўчага матэрыялу**, які ўключае:
святы, традыцыі, звычаі беларускага народа; песні, танцы, казкі, паэзію, апавяданні, народныя гульні; прыказкі, прымаўкі, рыфмоўкі, скорагаворкі і г.д

- **Трэці напрамак** рэалізацыі лінгвакультуразнаўчага падыходу — дыялог культур — прызваны фарміраваць у дзяцей уяўленні пра самабытнасць і ўнікальнасць беларускай мовы і культуры шляхам яе параўнання з рускай мовай (а калі дзеці вывучаюць якую-небудзь замежную мову, то і з ёю).
- Гэта садзейнічае, **па-першае**, асэнсаванню дзецьмі агульнага і адметнага ў нацыянальных традыцыях і выхаванню павагі да культурных каштоўнасцей абодвух народаў, **а па-другое**, папярэджанню і пераадоленню моўнай інтэрферэнцыі.

**Тэма. КАМУНІКАТЫЎНЫЯ СТРАТЭГІІ
РАЗВІЦЦЯ БЕЛАРУСКАГА МАЎЛЕННЯ
ДЗЯЦЕЙ**

**Формы работы з бацькамі: кансультацыя,
інфармацыйны стэнд, канферэнцыя, КРУГЛЫ
СТОЛ.**

**Формы работы з педагагічнымі работнікамі:
кансультацыя, тэматычнае паведамленне для
самастойнага азнаямлення і інш.**

Мэта. Правесці аналіз абагульненага у навукова-метадычнай літаратуры вопыту па разглядаемай праблеме.

Змест

Знаёмства з блізкароднаснымі мовамі і замацаванне маўленчага матэрыялу матэрыялу дзецьмі ў зносінах з бацькамі адбываецца з дапамогай камунікатыўных стратэгіяў, якія рэалізуюцца ў адпаведнасці з наступнымі прынцыпамі:

персанальны («адна асоба –адна мова»), лакальны («адна сітуацыя – адна мова»), прадметна- тэматычны, тэмпаральны, старонняга слухача.

- ***Прынцып «адна асоба – адна мова»***, часта суадносяць з фарміраваннем так званага элітнага (elitist) білінгвізму. Прытрымліванне гэтага прынцыпу часцей выкарыстоўваецца ў змешаным шлюбе, калі адзін з бацькоў размаўляе з дзіцём заўжды і ўсюды на адной мове, а другі – на другой.

- Паміж сабой і з іншымі людзьмі бацькі могуць размаўляць на любой мове, што да размовы з дзіцём, то тут яны прытрымліваюцца прынцыпу «адна асоба –адна мова».
- Тут трэба заўважыць, што ў дзіцяці неабходна сфарміраваць звычку і асэнсаванне патрэбы выкарыстоўваць у зносінах дзве мовы.

- **Перавага выкарыстання гэтага прынцыпу ў тым, што дзве мовы выкарыстоўваюцца прыкладна пароўну, а значыць развіваюцца аднолькава.**
- **Недахоп жа выкарыстання ў тым, што дзве мовы могуць выкарыстоўвацца адначасова (калі за сьнеданнем размаўляюць і маці, і тата, і дзіця).**
- **У выніку ў дзіцяці можа ўзнікаць блытаніна дзвюх моў. Акрамя таго, з цягам часу можа фарміравацца паняцце «маміных» і «татавых» слоў.**

- *Лакальны прынцып* ляжыць у аснове развіцця маўлення ва ўмовах, *«адна сітуацыя – адна мова»*. Найбольш вядомы спосаб ўжывання лакальнага прынцыпу заключаецца ў падзеле моў зносін з дзіцем у двух асноўных сітуацыях: ў хатніх абставінах і па-за межамі хатніх абставін. Таму гэты прынцып мае назву *«адна сітуацыя адна мова»*.

- **Недахоп гэтага прынцыпу** – выкарыстанне рознага запасу слоў і блытаніна калі і якую мову ўжываць у зносінах.
- Бацькі прывучаюць дзіця размаўляць на адной мове (беларускай), і ў той жа час усе акружаючыя дзіця людзі (акрамя бацькоў) размаўляюць на другой мове (рускай).

- Адзначым, што пры навучанні дзяцей другой роднай мове (у нашым выпадку – беларускай) можна назіраць **сумяшчэнне персанальнага і лакальнага прынцыпаў**, з перавагай апошняга.
- Два прынцыпы *«адна асоба – адна мова»*, і *«адна сітуацыя – адна мова»* камбінуюцца ў адзін *«адна асоба ў адной сітуацыі зносін – адна мова»*.

- У хатняй абстаноўцы ўжываецца першы прынцып – *«адна асоба – адна мова»*, за яе межамі, дзе ўся сям'я звычайна выкарыстоўвае мову грамадства, другі. – *«адна сітуацыя – адна мова»*.

- Прынцып камунікацыі **«адна асоба ў адной сітуацыі зносін – адна мова»**.найбольш прымальны для нашай краіны.

- Менш вядомы такі варыянт **ўжывання лакальнага прынцыпу ў сямейным выхаванні, калі сфера дзеяння другой мовы зведзена да нейкага аднаго месца ў доме (пакой ці яго частка).**

- Бацькі прывучаюць дзіця размаўляць у пэўным месцы толькі на другой мове (у нашым выпадку – беларускай), а з дапамогай адмысловага афармлення: прывабных цацак, кніг, карцінак могуць зрабіць такія зносіны цікавымі для дзіцяці.

- У гэты ж пакой бацькі пераносяць найбольш займальныя гульні, прагляд відэафільмаў, кампутарныя гульні, каб дзіцяці хацелася бываць там часцей.
- Пажадана, каб усе члены сям'і маглі ўдзельнічаць у такім зносінах, для чаго яны павінны быць двухмоўнымі.

- *Прадметна - тэматычны прынцып ляжыць*

у аснове развіцця маўлення дзяцей, калі ў залежнасці ад тэмы зносін маўленне наладжваецца на беларускай альбо рускай мовах. Мова мяняецца пры змене тэмы ў зносінах.

- З дапамогай гэтага прынцыпу арганізуюцца беларускамоўныя зносіны, што тычацца азнаямлення з духоўнай і матэрыяльнай культурай Беларусі, яе прыродным наваколлем, мастацтвам.

- ***Тэмпаральны прынцып развіцця*** маўлення на дзвюх блізкароднасных мовах выконваецца, калі пэўныя мовы зносін чаргуюцца праз вызначаныя прамежкі часу. Але метадыка «час - мова» таксама мае свае недахопы.

- Па першае, уранку і ўвечары мы гаворым на розныя тэмы (недахоп ліквідуецца шляхам перыядычнай «змены графіка»).
- Па-другое, для зусім маленькіх дзетак паняцце часовых інтэрвалаў размыта і нематывавана. Пры гэтым з мовай грамадства супадае толькі адна з моў, што памяншае ўдзельную вагу зносін на іншай, недамінантнай мове.

- У білінгвальнай адукацыі гэты прынцып вядомы як прынцып чаргавання моў праз дзень, на працягу аднаго дня (раніца вечар), праз тыдзень, праз месяц . Часцей ён выкарыстоўваецца ў дзіцячым садзе як беларускамоўны дзень. Дарэчы гэты ж дзень можна зрабіць беларускамоўным і ў зносінах з бацькамі.

- Тэмпаральны прынцып можа камбінавацца з лакальным: спецыяльна арганізаваная змена месца зносін адначасова са зменай мовы зносін.
- Так днём, па-за межамі дома, усе члены сям'і размаўляюць на мове грамадства, а дома, ўвечары – на сваёй роднай мове.

- *Прынцып «старонняга слухача»* ў развіцці маўлення на дзвюх блізкароднасных мовах прадугледжвае, што размова паміж бацькамі адбываецца на адной мове, а паміж бацькамі і малым на другой мове. У дачыненні да нашай краіны, размова паміж дарослымі можа адбывацца на беларускай мове, а паміж дарослымі і дзіцём – на рускай мове, і наадварот.

- Апора ў развіцці маўлення на прынцып «старонняга слухача» , калі бацькі адзін з адным гавораць на беларускай мове, а з дзіцем на рускай мове, якая пераважае ў грамадстве, можа прывесці да фарміравання пасіўнага білінгвізму.
- Дзіця не ўключаецца ў гутарку на беларускай мове, да яго не звяртаюцца на гэтай мове, але яно так часта чуе яе, што пачынае разумець гаворку бацькоў на беларускай мове.

- Часам бацькі нават і не здагадваюцца, што іх дзіця не толькі разумее іх гаворку, але і можа гаварыць на беларускай мове.
- Аднак часцей за ўсё адсутнасць адрасаванасці маўлення на беларускай мове не прыводзіць да актыўнага і прадуктыўнага выкарыстання яе ў камунікацыі.

- Разгледжаныя прынцыпы бацькі могуць камбінаваць.
- Камбінацыю розных прынцыпаў ўжываюць пры фарміраванні білінгвізму ва ўмовах як адначасовага, так і паслядоўнага засваення моў.

- Напрыклад, калі з дзіцем на беларускай мове размаўляе толькі бацька (**персанальны прынцып**), толькі ў пэўны час дня (**тэмпаральны прынцып**), толькі ў адным пэўным месцы (**лакальны прынцып**) і ўсяго на некалькі тэм (**прадметна-тэматычны прынцып**), то назіраецца частковае выкарыстанне чатырох прынцыпаў.

- На працягу нейкага перыяду часу такая камбінацыя прынцыпаў можа даць ядрэнныя вынікі, але спалучэнне месца, часу і тэм зносін неабходна мяняць, каб камунікацыя насіла больш натуральны характар.

Тэма. Сітуацыі зносін, пры якіх развіваецца
білінгвізм

**Формы работы з бацькамі: канферэнцыя –
абмен меркаваннямі; КРУГЛЫ СТОЛ.**

**Формы работы з педагогічнымі работнікамі:
кансультацыя, тэматычнае паведамленне для
самастойнага азнаямлення і інш.**

Мэта. Правесці аналіз абагульненага у навукова-
метадычнай літаратуры вопыту па разглядаемай праблеме.

Змест

Увогуле можна акрэсліць **тры сітуацыі** зносін,
пры якіх развіваецца білінгвізм:

двухмоўныя мама і тата,

сям'я мігрантаў,

штучнае ўкараненне другой мовы.

- *Калі ў дзіцяці двухмоўныя тата і маці*, то лепш скарыстаць метадыку, калі кожны бацька двухмоўны, але мае зносіны з дзіцем толькі на адной мове.
- Развіццё маўлення адбываецца ва ўмовах, калі **«адна асоба ў адной сітуацыі зносін – адна мова»**.
- Гэтая акалічнасць ўраўнаважвае гадзіны маўленчай практыкі паміж дзвюма бацькамі.

- Можна таксама выкарыстоўваць прынцып *«старонняга слухача»*.
- Размова паміж дарослымі адбываецца на адной мове, а з малым зносіны вядуцца на мове грамадства.
- У дачыненні да Беларусі, размова паміж дарослымі адбываецца на беларускай мове, а з дзіцём – на рускай мове, якая пераважае ў выкарыстанні яе грамадствам.

- **Можна карыстацца таксама зменай моў пры змене тэмы размовы.**
- Галоўнае ў гэтым выпадку – прытрымлівацца абранай стратэгіі.

- *Калі гэта сям'я мігрантаў*, то лепш выкарыстоўваць метадыку «месца-мова», калі бацькі дома размаўляюць на роднай мове, а па-за хатняй абстаноўкай – на мове той краіны, у якой пражывае сям'я.
- У дачыненні да нашай краіны, тут мы будзем гаварыць пра **полілінгвізм**, бо размова будзе весціся не пра адну мову, а пра дзве мовы (дзяржаўнае двухмоўе).

- Тут уласная мова эмігрантаў выступае як родная, руская мова выступае як другая **функцыянальная** і беларуская мова выступае як **другая мова, якая індэфікуе краіну, у якой жывуць мігранты**. Улічваючы той факт, што руская мова з'яўляецца мовай акружэння, **большую увагу неабходна надаваць вывучэнню рускай мовы.**

- Што да **беларускай мовы**, то тут можна скарыстаць **тэматычны прынцып, калі ў залежнасці ад тэмы зносін маўленне наладжваецца на беларускай альбо рускай мовах.**
- Дзіця трэба папраўляць у выпадку няправільнага выкарыстання слоў, фарміраваць у яго элементарныя навыкі прадуктыўнага маўлення, чытаць кнігі на беларускай мове.

- **Методыка «хатняя мова»** падыходзіць не толькі для сем'яў мігрантаў.

- **Яна падыходзіць і пры наяўнасці дзвюх блізкароднасных дзяржаўных моў.**

- У гэтым выпадку дома дзіця размаўляе на роднай (беларускай мове), а ў дзіцячым садзе, на дзіцячай пляцоўцы выкарыстоўвае мову, якая ў большай ступені выкарыстоўваецца для наладжвання зносін (рускую).

- У абедзвюх сітуацыях час моўнай практыкі вялікі, але дома на бацьках ляжыць адказнасць у развіцці ў маленькага чалавека правільных лексічных і граматычных навыкаў авалодання беларускай мовай.
- Пры гэтым захоўваюцца сямейныя традыцыі і не наносіцца страта сацыяльнай актыўнасці дзіцяці. **Аднак, гэтая метадыка нетыповая для Беларусі, так як дома размаўляе на беларускай мове невялікая колькасць сем'яў.**

- *Штучнае ўкараненне другой мовы* можа адбывацца ад самага нараджэння дзіцяці, калі беларуская мова пачынае вывучацца як другая родная мова разам з рускай мовай.

- Для маўленчага развіцця дзіцяці на двух блізкароднасных мовах неабходна чытаць яму казкі і апавяданні, пець песенькі, вучыць кароткія нескладаныя вершы як на рускай, так і на беларускай мовах.

- Пастаяннае знаходжанне дзіцяці ў такіх умовах фарміруе падмурак білінгвальнага развіцця. Пры гэтым словы неабходна вымаўляць выразна і правільна, каб спрыяць іх фанетычна правільнаму ўспрыманню і засваенню.

- Усе гэтыя стратэгіі дзейсныя і правяраны часам, але калі некантралюема змешваць методыкі і не прытрымлівацца пэўных прынцыпаў дзіця заблытаецца, і авалоданне беларускай мовай стане для яго пакутай.
- Калі бацькі не надаюць увагі маўленчому развіццю дзіцяці, не плануюць, на якой мове яны будуць наладжваць зносіны з дзіцем, змешваюць дзве блізкароднасныя мовы, то дзіця будзе рабіць шмат памылак у абедзюх мовах.

Тэма. Узрост навучання дзяцей другой мове і ўплыў на інтэлектуальныя магчымасці дзіцяці
Форма работы: бацькоўскі сход , дыспут.

- Дыспут – свабодны абмен думкамі.

На дыспуце усе актыўныя.

Кожны выступае і крытыкуе любое становішча, з якім не згодны.

Гавары, што думаеш, і думай, што гаворыш

Галоўнае - факты, логіка, уменне даказваць.

Прадметам дыспуту павінна быць праблема, якая выклікае супярэчлівыя меркаванні, вырашаецца па-рознаму.

Дыспут не выключае, а прадугледжвае глыбіню і ўсебаковага раскрыцця праблемы.

Мэта. Правесці аналіз абагульненага у навукова-метадычнай літаратуры вопыту па разглядаемай праблеме.

Змест

На працэс авалодвання дзяцей другой мовай ўплывае ўзрост, у якім пачынаецца яе вывучэнне

У выпадках, калі дзіця авалодвае дзвюма мовамі ва ўзросце да трох гадоў, яно праходзіць дзве **стадыі** (Н. В. Імедадзе):

спачатку дзіця змешвае дзве мовы,

потым пачынае адрозніваць паміж сабой адну ад другой.

- Працэс вызначэння адрознення адной мовы ад другой пачынаецца ўжо **каля трох гадоў**. Напрыканцы трэцяга года жыцця (некаторыя дзеці ў чатыры гады) дашкольнікі перастаюць змешваць мовы.
- Ва ўзросце ад **чатырох да пяці гадоў** дзіця імкнецца да кантактаў, яго прыцягвае магчымасць рыфмаваць слова, яно імкнецца даведацца, што азначае тое ці іншае слова, як называецца пэўны прадмет.
- У **шэсць гадоў** дзіця пачынае актыўна выкарыстоўваць другую родную мову (у нашым выпадку – беларускую) у гульні з аднагодкамі.

*На авалоданне другой блізкароднаснай мовай ўплываюць
індывідуальныя здольнасці дзіцяці.*

- Лічыцца, што абсалютна эквівалентнае валоданне дзіцяці дзвюма мовамі немагчымае.
- Гэта звязана з тым, што вопыт, які дзіця набыло, карыстаючыся адной мовай, заўсёды будзе адрознівацца ад вопыту, набытага з выкарыстаннем другой мовы.
- Часцей за ўсё дзіця аддае перавагу выкарыстанню розных моў у розных сітуацыях зносін.

Тэма. Уплыў зносін на развіццё беларускага маўлення дзяцей.

Форма работы: семінар практыкум.

Мэта. Сфарміраваць у удзельнікаў семінара ўяўленні пра тое, як уплываюць зносіны на развіццё беларускага маўлення дзяцей.

Змест.

Можна наладзіць вечар гульняў дзяцей і дарослых, а кіраўнік семінара будзе ўважлівым назіральнікам і дарадцам.

Пра свае назіранні ён раскажа бацькам на наступных занятках і дасць канкрэтныя парады пра метады наладжвання зносін з дзіцем.

Правильная організація і проведення семінара –
практикума

дазволіть включити батьків у освітній процес,
перетворити їх з пасивних слухачів у активних
учасників.

Зносіны – найважнейшы сродак развіцця маўлення дзяцей. У айчыннай псіхалогіі *зносіны разглядаюцца як частка якой-небудзь дзейнасці і як самастойная камунікатыўная дзейнасць.*

- У раннім і дашкольным узросце маўленчыя зносіны ажыццяўляюцца ў прадметнай дзейнасці, гульні, працы, бытавой, мастацка-маўленчай, выяўленчай, вучэбнай дзейнасці і выступаюць як адзін з бакоў кожнага віда дзейнасці.

- Таму бацькам вельмі важна ўмець выкарыстоўваць для развіцця беларускага маўлення дзяцей ранняга і дашкольнага ўзросту любую дзейнасць, перш за ўсё вядучую, да якіх адпаведна адносяцца – прадметная дзейнасць (ранні ўзрост) і гульнявая дзейнасць (дашкольны ўзрост).

- Наладжваючы з дзецьмі зносіны на беларускай мове як роднай, бацькам неабходна ўлічваць, што роднай мова становіцца тады, калі чалавек карыстаецца ёю ў найбольш асобасна значных для яго, альбо найбольш эмацыянальна яркіх сітуацыях зносін.

- Напоўніць такімі сітуацыямі працэс дзіцячай жыццядзейнасці – задача бацькоў. Пры гэтым бацькі з'яўляюцца не проста носьбітамі беларускай мовы, якой яны свабодна валодаюць, ім неабходна ўмець знайсці значны для дзяцей прадмет зносін, які можа быць агучаны сродкамі менавіта беларускай мовы, накіроўваць гэтыя зносіны, прывесці дзяцей да цікавага для іх выніку.

Пры навучанні рускамоўных дзяцей дашкольнага ўзросту беларускаму маўленню перадумовай узнікнення ўнутранай актыўнасці дзяцей ва ўзросце ад 3 да 4 гадоў можа быць патрэба ў зносінах з беларускамоўным дарослым для выражэння станоўчых эмоцый, для дасягнення сумеснага з ім або беларускамоўным равеснікам выніку ў практычнай або гульнявой дзейнасці.

- Для дзяцей ва ўзросце ад 4 да 6 гадоў матывацыйнам фактарам маўленчай дзейнасці на беларускай мове можа выступаць **патрэба ў атрыманні новай інфармацыі пазнавальнага і асобаснага характару; маўленчая дзейнасць на беларускай мове ў якасці ўзору для малодшых дзяцей.** У гэтым узросце актывізуючую ролю таксама могуць мець і “спаборніцкія” матывы.
- Важна, каб зносіны бацькоў з дзецьмі на беларускай мове не набывалі штучны, а тым больш прымусовы характар.

- Выкарыстанне бацькамі беларускай мовы на працягу ўсяго дня дзіцяці, у розных відах сумеснай дзейнасці не толькі актывізуе беларускае гутарковае маўленне, але і садзейнічае развіццю ў малых гатоўнасці ўступаць у зносіны на беларускай мове, цікавасці да такіх зносін, станоўчага стаўлення да мовы.
- У падобных штодзённых размовах з бацькамі дзеці прывучаюцца свабодна карыстацца беларускай мовай. Найбольшую ўнутраную актыўнасць ў іх выклікае вядучая для дашкольнага ўзросту дзейнасць – гульня.

- У свабодны час бацькі могуць наладжваць з дзецьмі ранняга і дашкольнага ўзросту розныя гульні з мастацкім тэкстам. Для такіх гульняў падбіраюцца рытмічныя вершы, лічылкі, забаўлянкі з дынамічным зместам і вершаваным дыялогам.
- Засвойваючы мастацкі твор у гульні, дзіця глыбей, актыўней пранікае ў вобраз верша, лёгка ўлаўлівае мілагучнасць, рытмічнасць мовы, пазнае дакладнасць, лаканічнасць слова.

- Прыклады такіх практыкаванняў змешчаны ў вучэбным наглядным дапаможніку – [“Развіццё беларускага маўлення і маўленчых зносін дзяцей дашкольнага ўзросту ад 6 да 7 гадоў: вучэбны наглядны дапаможнік для педагогаў устаноў дашкольнай адукацыі з рускай мовай навучання / Н. С. Старжынская, Д. М. Дубініна. - 2-е выд.. - Мінск : Аверсэв, 2019. - 58, \[2\] с.. - \(Я мову родную люблю\)](#)
- У дапаможніку прапануецца наглядны матэрыял для развіцця беларускага маўлення дзяцей ад 6 да 7 гадоў ў час кароткатэрміновых зносін.

- Развіццё камунікатыўных уменняў дзіцяці **адбываецца больш паспяхова ў працэсе наладжвання сітуацый зносін з уласнага вопыту.**
- Каб навучыцца дыялогу з ровеснікамі, дзіця павінна набыць станоўчы вопыт спачатку з адным партнёрам.
- І гэтым партнёрам ў працэсе авалодання беларускім маўленнем ў сітуацыі блізкароднаснага білінгвізму выступае дарослы.
- Бацькі з'яўляюцца для дзіцяці цікавымі суразмоўнікамі, выступаюць як партнёры па зносінах.
- Ва ўмовах, калі любая задача зносін можа быць вырашана дзіцем на рускай мове, штучнасць зносін на беларускай мове часта перашкаджае яму ўключыцца ў камунікацыю з той жа псіхалагічнай нагрузкай, што і на першай засвоенай мове.

- У час зносін з дзеткамі бацькам не трэба патрабаваць ад малых даваць падрабязную характарыстыку падзеі на другой блізкароднаснай мове. Больш значным тут выступае магчымасць прабудзіць маўленчую актыўнасць кожнага дзіцяці, яго ўменне ўступіць у размову на другой блізкароднаснай мове, (у нашым выпадку – беларускай), падтрымаць размову, падзяліцца сваімі ўражаннямі.

- Такія размовы ўплываюць не толькі на камунікатыўнае, але і на моўнае развіццё дашкольнікаў. Менавіта дарослы спецыяльна ставіць задачы развіцця ў дзяцей дыялагічнага маўлення: уменне слухаць суразмоўцу, ініцыятыўна выказаць свае думкі, рэагаваць на выказванні суразмоўцы, прытрымлівацца чаргавання ў выказваннях.

- Зацікавіць дзяцей тэмай размовы дапаможа цікавы і займальны змест мастацкага твора. на беларускай мове.
- Так, многія народныя казкі носяць у пэўнай ступені пазнавальны характар («Пшанічны каласок», «Чаму барсук і лісіца ў норах жывуць» і інш). Гэта дае падставы для іх выкарыстання з мэтай фарміравання пазасітуацыйна-познавальных зносін дзіцяці на беларускай мове.
- Дзіцяці расказваецца казка, а затым наладжваецца гутарка пазнавальнага характару, звязаная з тэмай твора.
- Беларуская мова гутаркі у гэтым выпадку натуральна ўспрымаецца малым дзіцём.

- Развіцце маўлення ў час пазасітуацыйна-асобаснай формы зносін таксама праводзіцца ў форме непрымушанай гутаркі па матэрыялах беларускіх народных казак, вершаў, гульняў маральна-этычнага плану (апавяданні В.Хомчанка і інш.).
- Беларуская мова гутаркі пасля праслухоўвання твора на роднай мове разумеецца для дзіцяці як бы сама сабой.

- Уменне весці дыялог таксама набываецца дзецьмі ў працэсе гульняў, правілы якіх арыентуюць дзіця на сумесную маўленчую дзейнасць (слухаць указанне, сачыць за выказваннем, рэагаваць адказам на выказванні).
- З гэтай нагоды дарослы прапануе дзецям гульні тыпу «Разразныя карцінкі», «Састаў апавяданне па карцінках» і інш.
- У цэлым апісаная работа па развіцці маўлення дзіцяці стварае ўмовы для засваення ім беларускай мовы на «ўзроўні чуцця». Такім шляхам бацькі дапамагаюць дзецям набывць вопыт спантаннай маўленчай і спантаннай мастацка-маўленчай дзейнасці.

- У працэсе беларускамоўных зносін бацькі павінны не пакідаць па-за ўвагай змешванне дзеткам і у адным выказванні рускай і беларускай моў.
- Менавіта бацькі падказваюць дзіцяці, як сказаць правільна па беларуску, ці не атрымаўшы адказ на пытанне на беларускай мове задаюць дзіцяці пытанне яшчэ раз, даючы зразумець, суразмоўцу, што ён ў чымсьці памыліўся.

- Калі ж дзіця, добра разумее, што адказ на пытанне або прапанову павінна гучаць на беларускай мове, але ўсё ж такі спрабуе адказваць на рускай мове, то бацькам неабходна праявіць цвёрдасць і не адказваць на пытанне ці прапанову дзіцяці, тым самым падштурхоўваючы яго да ўжывання ў зносінах беларускай мовы.

- У гэтым выпадку дзіцяці прыйдзеца знайсці ў памяці беларускія словы і выразы, каб удзельнічаць ў зносінах на беларускай мове.
- У гутарках могуць удзельнічаць лялькі-“беларусы”, якія разумеюць толькі беларускую мову, Менавіта ім найбольш зручна задаваць пытанне, удакладняць асобныя адказы дзяцей.

- Для развіцця беларускамоўных зносін дзіцяці бацькам пажадана пазнаёміць малых са сваякамі, якія умеюць добра размаўляюць на беларускай мове, з культурай, звычаямі і гісторыяй беларускага народа.

- Знаёмства дзяцей з найбольш тыповымі сітуацыямі маўленчых зносін дазваляе пашырыць і сістэматызаваць рэпертуар моўных сродкаў дзяцей, выпрацаваць агульную камунікатыўную стратэгію іх выкарыстання ў працэсе авалодання як беларускай, так і рускай блізкароднаснай мовай.

- Пры гэтым маўленчыя паводзіны дзіцяці разумеюцца як засвоены ім вопыт паводзінаў у сітуацыях білінгвальнай камунікацыі, які ўлічвае здольнасць дзіцяці выбіраць мову зносін, выкарыстоўваць маўленчыя клішэ, выконваць маўленчы этыкет на дзвюх мовах.

Тэма. Як узбагачаць, замацоўваць і актывізаваць слоўнік дзяцей пры навучанні беларускай мове як другой?

Формы работы: кансультацыя, семінар-практыкум,
інфармацыйны стэнд.

Мэта.

Сфарміраваць у удзельнікаў семінара ўяўленні пра тое, як узбагачаць, замацоўваць і актывізаваць слоўнік дзяцей пры навучанні беларускай мове як другой?

Змест.

Перш за ўсё бацькам неабходна актывізаваць ў слоўніку дзіцяці тую групу слоў, якая яму неабходна для ажыццяўлення зносін ў адпаведным узросце.

Менавіта дарослыя павінны паклапаціцца аб атрыманні дзецьмі новых уяўленняў, пра якія б малыя маглі б расказаць.

Па меры развіцця маўленчых зносін на беларускай мове ў дзіцяці ўзнікае патрэба ў новых беларускіх словах, якія лёгка і натуральна ўваходзяць у маўленне і трывала запамінаюцца.

- Пры выхаванні дзіцяці білінгва бацькам варта больш старанна сачыць за практычным авалоданнем лексікай дзвюх блізкароднасных моў; на тое, каб на іх выкарыстанне ў штодзённым жыцці адводзілася прыкладна аднолькавая колькасць часу.
- Для замацавання і актывізацыі слоўніка неабходна чытаць дзецям творы беларускай мастацкай літаратуры і фальклору.
- Гэта прывучае дзіця слухаць, адказваць на пытанні па змесце прачытанага.

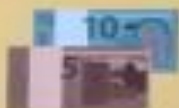
- Асабліваю ўвагу варта надаваць песенькам, рыфмоўкам , забайлянкам і вершам. З іх дапамогай ў дзяцей не толькі эфектыўна фарміруецца навык аўдыравання (здольнасць разумець мову на слых), але і гарантуецца лепшае засваенне новага лексічнага матэрыялу.
- Авагодванне лексікай беларускай мовы ў максімальна натуральным асяроддзі патрабуе пагружэння дзіцяці ў беларускамоўную прастору (паездка ў госці да сваякоў ў вёску, сустрэчы з беларускімі паэтамі, пісьменнікамі, наведванне тэатральных спектакляў на беларускай мове і г. д.).

пакупнік

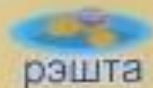
чэк

грошы

сумка

рэшта

цэннік
(кошт)

КРАМА

пшанічная
мука

пячэнне

абаранкі

хлеб

малако

шакалад

вараная
каўбаса

батон

дзясятак яек

газета

часопіс

паштоўка

канверт

кніжка-маляванка

ШКОЛА

падручнік

сшытак

альбом

камп'ютар

аркуш

папера
каляровая

фарбы

ранец

нажніцы

ручка

дошка

$2 + 5 =$

$4 + 6 =$

акуляры

крэйда

настаўніца

вучань

аловак

алоўкі каляровыя

пэндзлік

тачылка

фламастар

лінейка

пенал

гумка

АДЗЕННЕ І АБУТАК

шапка

капялюш

кепка

банцік

хустка

фартух

блузка

камізэлка

гальштук

пінжак

гузік

штаны

кі

боты

чаравікі

красоўкі

пальчаткі

рукавіцы

футболка

шалік

каўнер

кашуля

світэр

ДЖЫНСЫ

куртка

шкарпэткі

КАМПЕТЭНТНАСНЫ ПАДЫХОД

1-2
класы

ДЭМАНСТРАЦЫЙНЫ МАТЭРЫЯЛ
ДА ЁРОКАЎ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Наглядны вучэбны дапаможнік

Адпавядае вучэбнай праграме па вучэбным прадмеце «Беларуская мова»
ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з рускай мовай навучання і выхавання

ЛЕПШЫ
ПАМОЧНІК
НАСТАЎНІКА

4 612 386 000 77 21

Каталог выдавецтва
«НОВОЕ ЗНАНИЕ»
<http://wnk.biz>

АДЗЕННЕ І АБУТАК

шапка

капалюш

банцік

кепка

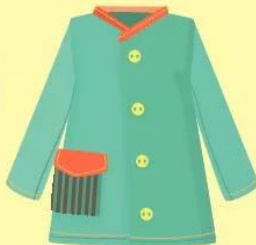

хустка

кішэня

фартух

паліто

плашч

сукенка

футра

блузка

камізэлька

спадніца

туфлі

калготкі

гальштук

пінжак

гузік

штаны

басаножкі

пантофлі

боты

чаравікі

красоўкі

пальчаткі

рукавіцы

футболка

шалік

каўнер

кашуля

світар

ДЖЫНСЫ

куртка

шкарпэткі

ПОСУД. ЕЖА. НАПІТКІ

бутэляка

кубак

шклянка

відэлец

лыжка

патэляня

талерка

сподак

суп

рыс

грэчка

мяса

макароны

сметанковае
масла

цукар

варэнне

сыр

ватрушка

торт

пірог

марожанае

цукерка

малако

гарбата

кава

сок

САДАВІНА. АГАРОДНІНА. ЯГАДЫ

вішня

вінаград

яблык

альыча

груша

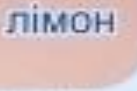
сліва

апельсін

банан

лімон

гарох

часнок

бульба

цыбуля

гарбуз

рэпа

бурак

фасоля

памідор

бручка

агурок

капуста

морква

агрэст

каліна

чарніцы

маліна

парэчкі

журавіны

ажыны

суніцы

абляпіха

МАЕ СВАЯКІ

дзядуля

сын / унук

сястрычка

БАЦЬКІ

мама (маці)

тата (бацька)

дзядзька

немаўля

цётка

бабуля

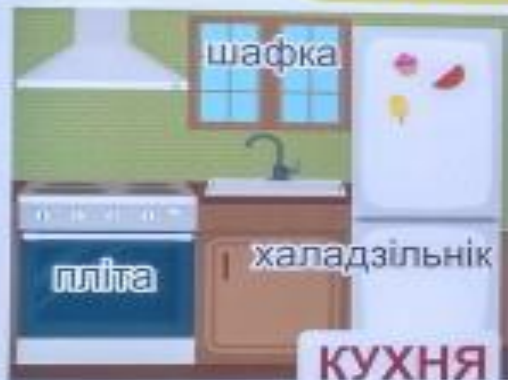

дачка / унучка

брацік

МОЙ ДОМ. МАЯ КВАТЭРА

ЦЕЛА ЧАЛАВЕКА. ГІГІЕНА

*Грымажосць беларускай
мовы...*

Гішцы

Птушкі

Грымажосць беларускай
мовы...

СЯБРОЎСТВА

Дружба

РАЗМАЎЛЯЕМ ПА-БЕЛАРУСКУ

"Беларуская мова мае непараўнальнае зачараванне, сакавітае гучанне, спецыфічны каларыт, гэта сапраўды ўнікальная мова, самая мілагучная пасля італьянскай і самая старажытная сярод славянскіх моў".

Мова – гэта тое адзінае і непаўторнае, што ёсць у народа.

Алаіза Пашкевіч казала: «Мова – гэта неацэнны скарб, які ніхто і ніколі адабраць не здолее. Але што рабіць, калі людзі самі губляюць матчына слова? Саромеюцца размаўляць, смяюцца з роднага".

Уладзімір Караткевіч казаў: «Хто забыў сваіх продкаў – сябе губляе. Хто забыў сваю мову – усё згубіў».

Смак беларускай мовы

Ардэст

КРЫЖОВНИК

Дзяржаўны навуковы цэнтр
«БелСуп» прама і асабіста для Вас! БелСуп – Ваш Клуб! Нацыянальна-дзяржаўны навуковы цэнтр «БелСуп»
ТЭЛ: 80020004

Смак беларускай мовы

Журавіны

КЛЮКВА

Дзяржаўны навуковы цэнтр
«БелСуп» прама і асабіста для Вас! БелСуп – Ваш Клуб! Нацыянальна-дзяржаўны навуковы цэнтр «БелСуп»
ТЭЛ: 80020004

Тэма. Як фарміраваць граматычную правільнасць маўлення дзяцей ва ўмовах блізкароднаснага білінгвізму?

Мэта.

Сфарміраваць у удзельнікаў семінара ўяўленні пра тое, як фарміраваць граматычную правільнасць маўлення дзяцей ва ўмовах блізкароднаснага білінгвізму?

Змест

Граматычны лад маўлення дзеці засвойваюць *практычна*, на аснове ўспрымання маўленчых узораў, якія дашкольнікі неўсвядомлена аналізуюць ў працэсе маўленчых зносін з бацькамі.

Дзеці засвойваюць граматычныя формы роднай мовы ў пэўнай паслядоўнасці, якая дыктуецца патрабаваннямі зносін з дарослымі і аднагодкамі, а таксама лёгкасцю ці цяжкасцю іх засваення.

- Пры авалоданні рускай мовай, калі дзіця пастаянна чуе вакол практычна ўвесь «набор» найбольш распаўсюджаных граматычных форм гэтай мовы, яно мае магчымасць выбіраць формы выражэння тых прыкмет прадметаў і з'яў, якія прывабліваюць яго ўвагу.

- Дашкольнікі, якія засвойваюць беларускую мову як другую мову, не маюць пастаяннага беларускамоўнага асяроддзя, самастойнае засваенне граматычных асаблівасцей беларускай мовы адбываецца вельмі марудна, нераўнамерна.
- Пры стыхійным маўленчым развіцці, тым больш у сітуацыі паралельнага засваення блізкіх моў, моўныя абагульненні дзяцей не заўсёды правільныя. Таму працэс авалодання беларускай граматыкай трэба спецыяльна арганізоўваць.

- Граматычная сістэма беларускай мовы даволі складаная, таму бывае недастаткова проста маўленчых зносін і патрабуецца неаднаразовае паўтарэнне той ці іншай канструкцыі падчас розных відаў дзейнасці.
- Карыстаючыся рознымі рэчамі, выконваючы нескладаныя даручэнні, дзеці знаёмяцца з прызначэннем і ўласцівасцямі розных прадметаў, адносінамі паміж імі.
- *Жыццёвыя ўражанні складаюць аснову авалодання граматычным ладам мовы.*

Для фарміравання граматычнай правільнасці маўлення ў дзяцей

дарослыя могуць прапанаваць такія практыкаванні, як:

- называнне тых прадметаў, пра якія ідзе гаворка ў зносінах (напрыклад, выбраць прадукты, якія патрэбныя для падрыхтоўкі салаты, назваць прадметы, для якіх падыходзіць характарыстыка «драўляныя» і т .д.);

- пастаноўка пытанняў для ўдакладнення дзеянняў і прадметаў, якія дзіця бачыць вакол (што робіць мама?). Спачатку на пытанні даецца адказ, які трэба выбраць з двух варыянтаў (пірожнае салодкае або салёнае? У лазні горача ці холадна?), а затым пытанні патрабуюць ад дзіцяці самастойных адказаў;
- суаднясенне прадметаў і дзеянняў (параход – плыве, машына – едзе, мяўкае – коцік і т .д.);

- дапаўненне сказаў словам, якое падыходзіць па сэнсе (тата ўзяў малаток. Ён будзе забіваць цвікі (чым?) – малатком);
- пошук памылкі ў сказе і яе выпраўленне (ноччу на вуліцах заўсёды запальваюцца ліхтар – замест ліхтары);
- пераказ тэксту і адказы на пытанні па ім.

- Заўважым, што дзіця будзе абавязкова дапускаць памылкі. Бацькам ніколі нельга паўтараць няправільна сказаную фразу. Дарослы павінен некалькі разоў паўтарыць правільную форму, а потым папрасіць сказаць “прыгожа» само дзіця. Вельмі добра, калі дарослы дасць некалькі аналагічных прыкладаў.
- Размаўляючы з дзецьмі, бацькам пажадана рабіць вымаўленчы акцэнт на той ці іншай граматычнай форме, вылучаць голасам прыназоўнік, канчатак, прыстаўку.

- Для фарміравання граматычнага ладу выкарыстоўваюцца гутаркі, назіранні за прадметам, дзеяннем, апора на вербальны ўзор і, абавязкова, гульні па развіцці граматычнай правільнасці маўлення ва ўмовах білінгвізму.
- Цікавыя гульні па фарміраванні граматычнага ладу маўлення змешчаны ў вучэбным наглядным дапаможніку Н.С. Старжынскай “Вучыся гаварыць правільна”.

Тэма. Як дапамагчы дзецям авалодаць правільным вымаўленнем спецыфічна беларускіх гукаў і нормаў арфаэпіі ва ўмовах блізкароднаснага білінгвізму?

Формы работы: кансультацыя, семінар-практыкум, інфармацыйны
СТЭНД.

Мэта.

Сфарміраваць у удзельнікаў семінара ўяўленні пра тое, як дапамагчы дзецям авалодаць правільным вымаўленнем спецыфічна беларускіх гукаў і нормаў арфаэпіі ва ўмовах блізкароднаснага білінгвізму

- Для засваення дзецьмі правільнага вымаўлення гукаў беларускай мовы, якія маюць блізкароднасныя паралелі ў параўнанні з рускай мовай ці, якія ўвогуле адсутнічаюць у беларускай мове, пажадана праводзіць фанетычныя гульні і практыкаванні.

- Дарослыя таксама могуць наладжваць практыкаванні і гульні

- на вызначэнне наяўнасці зададзенага гуку ў слове: падняць руку на зададзены гук; адабраць (а пазней і назваць) малюнкi, у назвах якіх маецца адпаведны гук; падабраць словы з зададзеным гукам.

- на вылучэнне першага і апошняга гукаў у слове, вызначэнне месцазнаходжання зададзенага гуку: назваць першы гук у імёнах дзяцей ; праслухаць словы, назваць гук, які чуецца ў пачатку слова; разгледзець карцінкі, назваць іх і вызначыць, з якога гуку пачынаецца іх назва; падабраць словы, якія пачынаюцца з зададзенага гуку.

- Спецыфічна беларускія гукі часцей за астатнія вызываюць ў дзяцей цяжкасці вымаўлення. Вершаваныя творы з гэтымі гукамі дапамогуць даросламу замацаваць іх правільнае вымаўленне дзеткамі.
- Вершаваная пабудова твора дапамагае дзіцяці расказаць яго без асобных намаганняў, захоўваючы пэўны рытм. Рыфма палягчае запамінанне паэтычнага твора, спрыяе дакладнаму і правільнаму вымаўленню гукаў.

- Аўтаматызацыя правільнага вымаўлення гука ў беларускім маўленні адбываецца з дапамогай песнак, вершыкаў, загадак, скорагаворак.
- Вершы беларускіх паэтаў і малыя формы вуснапаэтычнай творчасці з'яўляюцца найлепшым сродкам для адпрацоўкі ў дзяцей правільнага вымаўлення беларускіх гукаў, дакладнай дыкцыі, галасавога апарату.

- Адзначым, што бацькі могуць выкарыстоўваць вершы толькі ў тым выпадку, калі гук у дзіцяці ўжо пастаўлены, але ён не ў дастатковай ступені аўтаматызаваны і замацаваны.
- Разам з тым, вершы пашыраюць уяўленні дзіцяці аб навакольным свеце, спрыяюць развіццю ў выхаванцаў інтанацыйнай выразнасці маўлення.

- Разам з авалодваннем правільным вымаўленнем беларускіх гукаў бацькам неабходна звярнуць увагу на засваенне арфаэпічных нормаў беларускага маўлення. Арфаэпічныя нормы ахопліваюць фанетычную сістэму мовы, а таксама вымаўленне асобных слоў і груп слоў.
- У дашкольным узросце дзеці засвойваюць арфаэпічныя нормы на прыкладзе асобных слоў і іх форм.

- Дарослым трэба звяртаць асаблівую ўвагу дзяцей на такія асаблівасці беларускага вымаўлення, як так званыя “*аканне*” і “*яканне*”; *наяўнасць падоўжаных зычных* у словах пэўных тэматычных груп: у назоўніках ніякага роду (*сёння, вяселле*), у творным склоне назоўнікаў жаночага роду з чыстай асновай (*цішшу, зеленню*), у творным склоне лічэбнікаў (*пяццю*), у назоўніках жаночага роду (*Наталля, свацця*), у некаторых прыслоўях (*ноччу*); вымаўленне спалучэнняў гукаў у розных пазіцыях слоў.

- З названымі асаблівасцямі вымаўлення беларускіх слоў дзеці спачатку знаёмяцца на асобных прыкладах – словах, якія ўваходзяць у слоўнік адпаведных зносін.

- Найбольш распаўсюджаным прыёмам фарміравання арфаэпічных уменняў дзяцей выступае **ўзор вымаўлення слоў дарослымі**

- Дзецям старшага дашкольнага ўзросту можна прапанаваць гульнію “Скажы па-беларуску”, у працэсе якой замацоўваюцца і актывізуюцца вымаўленчыя навыкі дзяцей. Дарослы называе рускае слова, а дзіця ў адказ – беларускае.

- У якасці гульнявога дзеяння можна выкарыстаць перакідванне мяча. Прапануюцца толькі тыя рускія словы, якія адносяцца да падобных на беларускія (нога – нага, дзети – дзеці, река – рака, печь-печ, колосья – калоссе і гд.).